

СТАБІЛІЗАЦІЯ КРЕДИТНОГО РИНКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

С. М. КОЛОТУХА, кандидат економічних наук
Уманський національний університет

У статті досліджено сучасні особливості банківського кредитування аграрних підприємств в Україні. Доведено, що для забезпечення стійкого розвитку аграрного сектора економіки необхідно запроваджувати сучасні форми кредитів. Встановлено, що в сучасних умовах актуальним є вдосконалення механізму комерційного кредитування аграрних товаровиробників. Проаналізовано ефективність використання кредитних механізмів країн з розвинутою ринковою економікою. Запропоновано напрями подальшого вдосконалення механізму кредитування аграрних підприємств.

Ключові слова: фінансово-кредитне забезпечення, аграрний сектор, механізм кредитування, товарне кредитування, аграрні розписки, цифрові інновації

Постановка проблеми. В сільському господарстві України в даний час існує низка проблем, проте, першочергової уваги заслуговують питання забезпечення підприємств аграрної галузі фінансовими ресурсами. Російська військова агресія не могла не позначитися на фінансовому забезпеченні аграрного сектора. Це виявилось у скороченні державних асигнувань, значному диспаритеті цін на засоби виробництва та реалізовану сільськогосподарську продукцію, зменшенні виданих галузі кредитів, і як наслідок, неможливості забезпечити самоокупність виробництва. На жаль, сучасний стан фінансово-кредитного забезпечення агропромислового бізнесу в Україні є незадовільним внаслідок високої вартості кредитних ресурсів і повномасштабного вторгнення. За період від 22 лютого 2022 року й до сьогодні втрачено 1 261 аграрних підприємств. І загалом аграрний сектор є одним з найбільш постраждалих від війни, збитки якому в 2024 склали понад \$80 млрд [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання фінансово-кредитного забезпечення аграрного сектору економіки як теоретичного, так і практичного спрямування розглядаються у працях багатьох науковців, зокрема, таких вчених-економістів як: В. Й. Бакая [11], С. Є. Борисової [6], А. І. Крисоватого [12], С. В. Оніщенко [5], Г. Л. Прусової [1], знаних іноземних науковців та багатьох інших вітчизняних дослідників. Проте, в умовах військової агресії багато аспектів цієї важливої проблеми вимагають подальших поглиблених досліджень з метою пошуку шляхів удосконалення кредитного механізму.

Методика досліджень. При проведенні досліджень використовувались такі методи дослідження як: методи системного підходу, методи порівняльного аналізу та спостереження, що дало змогу проаналізувати стан кредитного ринку аграрного

сектора в умовах військової агресії; метод моделювання застосовано при розробці напрямів удосконалення кредитного ринку на основі світового досвіду.

Метою даної публікації є дослідження перспектив запровадження нових форм кредитних відносин для підприємств аграрного сектора економіки та окреслення основних напрямів їх вдосконалення в контексті сучасних умов.

Результати досліджень. Український аграрний сектор продовжує демонструвати високу стійкість та адаптивність до ризиків воєнного часу. Попри постійні атаки з боку агресора, які спрямовані на знищення інфраструктури агросектора та створення продовольчої кризи, Україна забезпечує внутрішню продовольчу безпеку й далі зміцнює свої позиції на світовому ринку продовольства. Україна залишається надійним постачальником продовольства на світові ринки. За даними Мінагрополітики, у 2024 р. Україна майже вийшла на показник експорту агропродовольчої продукції довоєнного періоду – 24,5 млрд дол. США, що становило 59 % загального експорту. Це є другим історичним рекордом (у 2021 р. відповідний показник сягнув 27,7 млрд дол. США). Загалом у 2024 р. Україна експортувала 78,3 млн т аграрної продукції. У вартісних обсягах експорту найбільша частка припадає на соняшникову олію – 21 % (її експортовано майже 6 млн т на 5,1 млрд дол. США), кукурудзу – 21 % (29,6 млн т на 5 млрд дол. США), а також пшеницю – 15 % (20,6 млн т на 3,7 млрд дол. США). Серед лідерів експорту також: ріпак – 7 % (3,8 млн т на 1,8 млрд дол. США); соя – 5 % (3,4 млн т на 1,3 млрд дол. США); макуха й залишки, одержані під час добування рослинних жирів і олій – 4 % (4,7 млн т на 1 млрд дол. США). Частка м'яса та їстівної продукції свійської птиці становить 4 %. Цих продуктів експортували 447 тис. т на 958 млн дол. США. Ячменю експортовано 3,3 млн т на 557 дол. США (2 %), цукру – 746 тис. т на 418 млн дол. США (2 %) [2].

Завдяки роботі Чорноморського коридору, який забезпечують ЗСУ, українські аграрії у 2024/25 маркетинговому році вперше за час повномасштабної війни мали прибуток від усіх видів зернових, оскільки реалізують вирощений врожай, виходячи з ринкової кон'юнктури, а не фізичної можливості здійснювати експорт. У січні 2025 р. відбулося зростання цін на всі види зернових проти аналогічного періоду минулого року. Наразі ціни на елеваторах центральної України перебувають на таких рівнях: на пшеницю – близько 193 дол. США/т (+73 дол. США/т); кукурудзу – 177 дол. США/т (+63 дол. США/т), ячмінь – 166 дол. США/т (+87 дол. США/т) [3].

Крім того, триває робота з міжнародними партнерами щодо розширення збуту продукції за різними товарними позиціями, серед яких – продукція птахівництва, жива велика та дрібна рогата худоба, яловичина та свинина, молоко та молочні продукти, мед, яблука, лохина та черешня, горох та квасоля, цибуля, пшеничне борошно, риба та рибопродукти, репродуктивний матеріал. У 2024 р. українські виробники отримали доступ на іноземні ринки для 16 груп товарів у 9 країнах світу [4].

Оскільки сільське господарство є галуззю з уповільненим оборотом капіталу (прибуток від господарської діяльності залежить від сезонності, а

фінансування для ефективного господарювання необхідне протягом усього року), то стає очевидним, що стабільне його функціонування практично неможливе без залучення зовнішніх джерел фінансування. Саме тому банківське кредитування стає одним із головних джерел фінансового забезпечення при нестачі вільних власних оборотних коштів.

Якщо аналізувати кредитний портфель в розрізі видів діяльності підприємств, за обсягами кредитного портфелю лідирують оптова та роздрібна торгівля (21,7 % та 15,5 % від загального обсягу КП станом на 01.04.2024). Також значну частку кредитного портфелю формують представники сільського господарства (14 % від загального обсягу), підприємства, що спеціалізуються на наданні комунальних послуг (8,4 %), та на операціях з нерухомим майном (7,2 %). Сільськогосподарські виробники мають більш високу якість кредитного портфеля - частка непрацюючих кредитів станом на 01.04.2024 дорівнювала 15,6 % [5].

Механізм кредитування сільськогосподарського підприємства може здійснюватися за наступною схемою. Банк надає кредит сільськогосподарському підприємству на умовах, що аграрне підприємство зобов'язане поставити сільськогосподарську продукцію переробному підприємству в зазначених обсягах. А переробне підприємство, у свою чергу, зобов'язане прийняти від аграрного підприємства сировину і частину коштів сплатити аграрному підприємству, а частину сплатити банку в якості сплати боргу за виданий аграрному підприємству кредит. Згідно такої схеми, аграрне підприємство забезпечує себе кредитними ресурсами і гарантією збуту продукції, а також своєчасної оплати за реалізовану продукцію. Переробне підприємство забезпечує себе якісною сировиною за цінами переробного підприємства та безперебійністю в поставках сировини. Крім того, переробне підприємство може одержати від банку кредитні ресурси на розвиток виробництва. Банк одержує гарантію на повернення кредиту, так як аграрне підприємство має ринок збуту своєї продукції, у результаті чого отримує кошти, які можуть бути направлені на погашення боргу за кредитом

В сучасних умовах актуальним є запровадження механізму товарного кредитування аграрного сектора економіки.

Ця програма підтримки аграріїв була започаткована компанією ADAMA в тісній співпраці з Агентством США з міжнародного розвитку (USAID), щоб посилити національну та світову продовольчу безпеку. Вона не просто надає можливість придбати необхідні ресурси, вона створює можливості для зростання, розвитку та становлення аграрного бізнесу.

Товарні кредити в аграрному секторі від ADAMA охоплюють широкий спектр продуктів, направлених на отримання стійких врожаїв високої якості. Тепер аграрні підприємства можуть придбати із відстрочкою платежу:

- засоби захисту рослин
- мікродобрива
- основні добрива

Під товарним кредитуванням мається на увазі продаж продукції із відстрочкою платежу.

Товарні кредити для агробізнесу надаються компаніям або групам пов'язаних компаній, у яких:

- кількість працівників не перевищує 300 осіб;
- річна виручка складає менше 15 млн дол. США (з ПДВ).

Для закупівлі засобів захисту рослин та добрив у ТОВ «Адама Україна» використовують два канали:

- прямий – отримання гарантованої якості, технічний та консультаційний супровід ADAMA;
- з логістикою від партнера-дистриб'ютора (агентська схема).

Термін товарного кредитування починається від 90 календарних днів, що дає достатньо часу для впровадження нових ідей та стратегій.

Забезпечення:

- фінансова або товарна аграрна розписка;
- для кредитних лімітів до 25 тис. дол. США можливе товарне кредитування сільгоспвиробників без забезпечення (за погодження кредитним комітетом ADAMA).

Програма USAID з аграрного та сільського розвитку у 2024 році підтримала 1200 українських агровиробників, які за допомогою низки фінансових інструментів змогли отримати понад 1,14 млрд грн.

З початком повномасштабного вторгнення стало очевидно, що аграріям як ніколи потрібні фінансові продукти, які пропонує небанківський сектор: товарне кредитування, лізинг (зокрема зворотній лізинг і факторинг), агровідстрочка. Завдяки "USAID Агро" фермери у 2024 році отримали понад 1 млрд грн у вигляді товарних кредитів на придбання насіння, добрив і засобів захисту рослин із відстрочкою оплати до збору врожаю від семи партнерських організацій – ТОВ "Адама Україна", ТОВ "Укравіт", ТОВ "Захід Агробізнес", ТОВ "Макош", ТОВ "Агроресурс", ТОВ "Хімагро", ТОВ "Агро Арена". Розраховуватися за кредитом аграрії могли і грошима, і зерном. При цьому "тверда застава" в більшості випадків не була потрібна.

Аграрії також 2024 року в рамках роботи агровідстрочки WEAGRO, спеціалізованого онлайн-сервісу від фінансової компанії Activitis, отримали фінансування на 44 млн грн. Фермери без прямої взаємодії з фінансовою компанією отримували рішення про надання розстрочки протягом 30 хвилин, а оплату за договором – протягом двох годин. Крім того, USAID Агро підтримало платформу «Цифровий лізинг у три кліки за три дні» від компанії "ЕСКА Капітал", яка в рамках спільного проекту профінансувала аграріїв майже на 100 млн грн. Унікальність цієї ініціативи – лізинг техніки до 15 років, зворотній лізинг, фінансування фермерів, які межують із зоною бойових дій; а також відсутність бюрократичних перешкод і можливість оформлення договорів онлайн. У «USAID Агро» планували, що у 2025 році підтримуватимуть ці проекти, а також підготують до запуску ще два. Йдеться про розвиток вторинного обігу товарних кредитів, а також фінансування агровиробників за допомогою аграрних нот [6].

Станом на 7 червня 2024 р 7,63 тис. вітчизняних агрогосподарств уже отримали з початку 2024 р. майже 51 млрд грн банківських кредитів на розвиток

власного бізнесу. Станом на вказану дату найбільший обсяг кредитів за різними програмами у 2024 р. отримали аграрії Київської (14 млрд грн для 715 підприємств), Кіровоградської (3,1 млрд грн для 928 підприємств), Дніпропетровської (3,1 млрд грн для 563 підприємств), Львівської (3 млрд грн для 465 підприємств) та Тернопільської (2,9 млрд грн для 291 підприємства) областей [7].

За програмою «Доступні кредити 5-7-9%» найбільше отримали підприємства таких областей: Київської – 2,6 млрд грн (виділено для 422 господарств), Кіровоградської – 2 млрд грн (603), Вінницької – 2 млрд грн (456), Харківської – 1,85 млрд грн (286), Одеської – 1,6 млрд грн (405)»[8]. У червні 2024р Рада з фінансової стабільності схвалила Стратегію з розвитку кредитування, що була розроблена НБУ спільно з Міністерством фінансів та Міністерством економіки. Вона містить перелік необхідних кроків з боку державних інституцій, які сприятимуть поживленню кредитування та стійкому відновленню економіки. Стратегія має два фокуси: активізація кредитування в умовах війни та розвиток інфраструктури кредитного ринку для його довгострокового зростання. Документ визначає перелік пріоритетних, в умовах воєнного стану, напрямів кредитування – оборонно-промислового та енергетичного комплексів, переробної промисловості, а також проєктів на деокупованих і наближених до фронту територіях – «територіях стійкості». Складовою стратегії є план заходів щодо сприяння врегулюванню непрацюючих кредитів.

Одним з інструментів комерційного кредитування аграрного сектору в нинішніх умовах можуть стати аграрні розписки. Аграрна розписка – це товаророзпорядчий документ, який фіксує безумовне зобов'язання боржника здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених у ньому умовах, забезпечене цінним папером [9].

Аграрні розписки використовуються в операціях із сільськогосподарською продукцією і можуть видаватися особами, які мають право власності на землю сільськогосподарського призначення або право користування такою землею на законних підставах для виробництва сільськогосподарської продукції. Існує два види аграрних розписок: товарні аграрні розписки та фінансові аграрні розписки:

– товарні аграрні розписки-це аграрні розписки, які встановлюють безумовне зобов'язання боржника здійснити поставку обумовленої сільськогосподарської продукції, якість, кількість, місце та час поставки якої визначені у аграрній розписці;

– фінансова аграрна розписка -аграрна розписка, що встановлює безумовне зобов'язання боржника здійснити платіж, сума якого визначається за погодженою між боржником і кредитором формулою з урахуванням ціни на сільськогосподарську продукцію певної кількості та якості.

Перші розписки в Черкаській області видали компанії Syngenta та AgroCo."АгроКо"управляє чотирма господарствами в Чорнобаївському районі Черкаської області. Компанія вирощує пшеницю, кукурудзу, сою, соняшник та ріпак на 11000 га. В умовах, коли банківська система надає досить дорогі кредити, фермерські кредити є інструментом, який має підтримати малих та середніх фермерів [10].

У нинішніх умовах важливим є розвиток нових форм комерційного кредитування. 5 березня 2024 року Президент України підписав Закон України "Про аграрні ноти" (№ 9266), який запроваджує електронні аграрні розписки як неемісійні цінні папери в електронній формі. Закон України «Про аграрні розписки» не було скасовано, але поряд з традиційними паперовими розписками було запроваджено новий фінансовий інструмент фінансування.

Електронні аграрні розписки – це самостійні фінансові інструменти, які обертаються на ринку капіталу і можуть бути об'єктом купівлі-продажу та джерелом отримання прибутку. Іншими словами, аграрні розписки є неемісійними цінними паперами. Електронні розписки реєструються як електронні документи в Реєстрі електронних розписок [11].

У контексті економічної турбулентності, цифрової трансформації та глобалізації бізнесу, комерційний кредит потребує постійного вдосконалення. Його ефективність сьогодні визначається не лише умовами відстрочення платежу, а й гнучкістю, прозорістю, швидкістю обробки даних і рівнем довіри між сторонами.

1. Цифровізація процесів надання кредиту

Впровадження:

- електронні векселі (e-bills);
- цифрове підписання угод;
- інтеграція CRM та ERP-систем з бухгалтерією.

Це дозволить знизити адміністративні витрати, підвищити прозорість, мінімізувати людський фактор.

2. Використання фінтех-платформ, зокрема, залучення спеціалізованих фінтех-сервісів для автоматизованого управління комерційною заборгованістю:

- онлайн-факторинг;
- автоматичне виставлення рахунків;
- smart-контракти для самовиконуваних угод.

Використання фінтех-платформ буде сприяти прискоренню оборотності капіталу, гнучкості розрахунків, підвищенню ліквідності.

3. Інтеграція з системами страхування ризиків Trade Credit Insurance (TCI):

- механізм зменшення ризиків неплатежу;
- поєднання кредиту зі страховими інструментами – так званий «гарантований кредит».

4. Вдосконалення аналітики та скорингу контрагентів:

- ШІ для оцінки платоспроможності;
- Big Data для прогнозування ризиків;
- API-доступ до фінансових звітів клієнтів.

5. Гібридні моделі: кредит+лізинг+сервіс (об'єднання комерційного кредиту з послугами оренди, обслуговування або техпідтримки):

- IT-обладнання в кредит з оновленням кожні 12 міс.;
- авто в лізинг із сервісом.

6. Екологічні та соціальні аспекти (ESG-фінансування).

- нове покоління кредитування;
- рахування ESG-рейтингу компаній;

– пільгові умови для екологічно відповідальних підприємств.

Вдосконалення форм комерційного кредиту йде шляхом цифровізації, автоматизації, зниження ризиків і персоналізації умов. Особливу роль відіграє інтеграція з фінтехом, страховими механізмами та аналітичними платформами [12]. Структурований і докладний огляд зарубіжного досвіду розвитку форм комерційного кредитування зумовлює розвивати наступні напрями:

– Фінтех-інновації у торговельному кредиті. Кредитування малих та середніх підприємств у країнах, що розвиваються: стартапи, такі як Verqor у Мексиці, Apollo Agriculture в Кенії і Bababos в Індонезії, застосовують аналіз торгових даних замість традиційної кредитної історії, забезпечуючи низький рівень непрацюючих кредитів ($\approx 1,7\%$) та доступ до фінансів агровиробникам. Drip Capital – цифрова індійсько-мексикансько-американська компанія, що спеціалізується на фінансуванні експортерів MSME через invoice factoring та data-driven скоринг. Цей досвід демонструє, як fintech спрощує доступ до кредиту та підвищує ефективність.

– Trade-Finance інструменти: акредитиви, кров-кредит, форфейтинг.

Універсальні акредитиви (Letters of Credit) стандартизовані правилами UCP 600, які використовуються в ~ 175 країнах і охоплюють 11–15 % міжнародної торгівлі. Red Clause LCs: експортери з Китаю, Британії, США застосовували їх для попереднього фінансування замовлень – наприклад, XYZ Textiles та ABC Electronics використовували цю форму, щоб отримати фінансування до відвантаження. Buyers' credit: кредит для імпортера через ЕСА підтримку; кейси ABC Fashion, PQR Automotive показують, як це допомагає малим компаніям вийти на глобальний ринок без навантаження на cash-flow.

Ці системи зменшують ризики, стимулюють експорт та підтримують export-oriented бізнес.

Supply Chain Finance (SCF) та платформні рішення. Unilever реалізувала SCF, де постачальники отримували дострокову оплату через кредитну лінію, забезпечену її фінансовим ресурсом: це покращило відносини з постачальниками та оптимізувало оборотність капіталу. Maersk + IBM (TradeLens) – блокчейн-рішення для автоматизації документації в глобальних ланцюгах поставок, що скоротило процесинг, підвищило прозорість та знизило адміністративні витрати. Це ілюструє, як технології змінюють традиційні форми торгового кредитування через автоматизацію.

– Державна підтримка експортерів: гарантії та страхування. Hermes cover (Німеччина) – державна експортна гарантія, яка захищає німецьких експортерів від комерційних і політичних ризиків, значно підтримуючи SME-експорт у країни, що розвиваються. Trade credit insurance: страхування торговельного кредиту, приклади успішної співпраці Allianz Trade з компаніями як Protterra, NAP Industries, Legrand AV, що забезпечує захист від неплатежів і довгострокові умови розвитку. Це дозволяє кредиторам і постачальникам впевненіше працювати на зовнішніх ринках.

- Соціальне кредитування та мікрокредитні кооперативи. Oikocredit – міжнародний кооператив, що працює з МФО у понад 70 країнах, підтримує малі

підприємства та жінок-підприємниць через кредити з низькими ставками та соціально відповідальні підходи.

- Sarafu-Credit (Кенія) – система спільнотної валютної кредитової мережі, що стимулює місцеву торгівлю та дозволяє працювати навіть за дефіциту національної валютної маси; до 22 % приросту доходів бізнесів у громаді.

- Регуляторні реформи та державні моделі. Південна Корея (1997–1998): реструктуризація комерційних банків через створення фінансового нагляду, ліквідацію слабких банків і приватизацію – повернула стабільність і сприяла кредитуванню економіки.

Комунальні банки взаємного кредиту у Швеції, Німеччині та Франції: банки як «Kommuninvest» або локальні комунальні асоціації кредитують муніципалітети за солідарною відповідальністю; діють століттями і підтримують інфраструктуру локальної влади.

Світовий досвід розвитку форм комерційного кредитування включає цифрові інновації, SME – орієнтованість, публічно-приватні інструменти, страхування, соціальну відповідальність та регуляторні моделі

Актуальний аналітичний огляд нових форм комерційного кредитування в Україні, які активно розвиваються:

- Доступний факторинг (державна програма).

Дозволяє МСБ отримати фінансування до 5 млн грн без застави з строком відстрочки до 360 днів та ставкою близько 13 % річних.

Банк купує дебіторську заборгованість підприємства (до 100 % обороту), що забезпечує швидкий доступ до грошей без споживання оборотних коштів.

Особливо популярна у період війни – стабілізує діяльність і працює як точка входу для бізнесу у фінансові інструменти.

- Доступний фінансовий лізинг 5-7-9 %.

Кредитування придбання сільськогосподарської, комерційної техніки та транспорту, де держава компенсує базову ставку до 5–11 % річних, роблячи реальну вартість фінансування нижчою від ринкової в 1,5–2 рази.

Оперативне оформлення, кредитування до 5 років із підтримкою адміністративних процесів банком.

- Цифрові кредитні рішення та МФО.

Банки (ПриватБанк, Альфа-Банк, Монобанк) активно впроваджують цифрові кредити через чат-боти, BankID-ідентифікацію та AI-скоринг, забезпечуючи швидкість оформлення та персоналізацію умов.

МФО, як MyCredit та CCLoan, застосовують швидкий скоринг на основі AI, оформлення онлайн, короткі терміни (до 30 днів або до 7 місяців) і працюють без застави – це нові форми комерційного кредиту для фізосіб та ФОП.

- «Зелене» кредитування.

Кредити для екологічних проєктів (електромобілі, сонячні панелі, енергоефективні рішення) з пільговими ставками: Наприклад, Укргазбанк – 0 % річних, Укрсиббанк – 0,01 %, мінімальні комісії та строки до кількох років.

Використання ESG-підходу як інструменту кредитної диференціації.

- Краудфандинг та краудінвестинг як фінансові інструменти.

Зростання популярності Спільнокошту, Kickstarter та іноземних платформ для залучення капіталу МСБ і стартапів. Україна поступово впроваджує ЕСА-фінансування, кредитні ноти, краудінвестинг, в т.ч. для bridge-financing при IPO компаній. Недостатнє законодавче врегулювання, складна документація та бюрократія наразі гальмують розвиток.

– Форвардне контрактне кредитування агробізнесу.

Альтернатива класичному кредиту для агровиробників: його суть – угода про доставку/оплату в майбутньому за заздалегідь зафіксованою ціною (3–12 місяців) – дозволяє планувати ресурси та отримати гарантію фінансування в критичні моменти виробничого циклу. Основні переваги запропонованих форм кредитних інструментів представлені в табл. 1.

Табл. 1. Порівняльна таблиця нових форм кредитних інструментів

Інструмент	Основні переваги	Цільова аудиторія
Доступний факторинг	Без застави, оборотні активи	МСБ
Пільговий лізинг 5-7-9 %	Техніка за низькою ставкою, мінімальний ризик	Аграрії, Транспорт, SME
Цифрові кредити МФО	Онлайн, швидкий AI-скоринг, мінімальні документи	Фізособи, ФОП, дрібний бізнес
Зелені кредити	ESG-ставки, підтримка екології	Зелені проекти, ЖКГ, бізнес
Краудфандинг краудінвестинг	Альтернатива капіталу без традиційного банку	Стартапи, МСБ, impact-проекти
Форвардне кредитування	Гарантоване майбутнє фінансування, планування	Агропідприємці

Україна активно впроваджує гібридні, цифрові та ESG-фокусовані форми комерційного кредитування. Нові напрями спрямовані на підтримку малого та середнього бізнесу, агросектору, екологічних ініціатив та цифрової фінансової інфраструктури. Особливий акцент зроблено на державні програми.

Щоб посилити розвиток вітчизняного кредитного ринку, необхідно визначити стратегічний напрямок і вжити ряд заходів:

1. Удосконалення нормативно-правової бази кредитного ринку.
2. Розробка стратегій стабілізації і розвитку сільськогосподарського сектора з урахуванням зовнішньоекономічних умов.
3. Створення національної системи сільськогосподарського кредитування з необхідною інфраструктурою.
4. Удосконалення системи державної фінансово-економічної підтримки суб'єктів господарювання в аграрному секторі.

Висновки. У країні є всі передумови для створення національної системи сільськогосподарського кредитування, для чого необхідно прийняти «Закон про систему сільськогосподарського кредитування».

Основними напрямками розвитку даної системи є:

- створення системи сільськогосподарського кредитування за участю земельних банків і сільськогосподарських товарно-кредитних спілок, які надають кредити сільськогосподарським підприємствам під заставу майбутнього врожаю і землі;
- надання державних кредитів сільськогосподарським підприємствам з місцевого бюджету;
- дозвіл земельному банку випускати гарантовані державою цінні папери, створювати статутний капітал системи кредитування сільськогосподарських земель;
- можливість поступового викупу державної частки в капіталі земельними банками та сільськими кредитними спілками;
- відновити видачу короткострокових кредитів для поточних платежів заготівельним і переробним підприємствам, а також забезпечити виконання робіт за контрактом на закупівлю сільськогосподарської продукції, землі та сільгосппродукції;
- ввести пільгові кредити для фермерів з деокупованих територій, а також районів, де закінчилися військові дії.

Література:

1. Агросектор України після трьох років війни: втрати і виклики. [Електронний ресурс]. URL: <https://superagronom.com/articles/771-agrosektor-ukrayini-pislya-troh-rokiv-viyni-vtrati-i-vikliki> (дата звернення: 24.04.2026).
2. У 2024 році аграрна продукція склала 59 % в загальному експорті, – Комітет з питань аграрної та земельної політики. [Електронний ресурс]. URL: https://komagropolit.rada.gov.ua/news/main_news/75828.html (дата звернення: 24.04.2026).
3. Українські аграрії вперше за час війни мають прибуток на всіх видах зернових. [Електронний ресурс]. URL: <https://surl.li/sbnuoc> (дата звернення: 24.04.2026).
4. У 2024 році МЗС і Держпродспоживслужба відкрили 16 нових іноземних ринків для експорту української продукції. [Електронний ресурс]. URL: <https://dpss.gov.ua/news/u-2024-rotsi-mzs-i-derzhprodspozhyvsluzhba-vid> (дата звернення: 24.04.2026).
5. Кредитування бізнесу під час війни: виклики та можливості. [Електронний ресурс]. URL: <https://aub.org.ua/104/ekspertna-dumka/14550-kredytuvannia-ukrainskykh-pidpriemstv-pid-chas-viiny-vyklyky-ta-mozhlyvosti> (дата звернення: 24.04.2026).
6. Кредитування бізнесу під час війни: виклики та можливості. [Електронний ресурс]. URL: <https://aub.org.ua/104/ekspertna-dumka/14550-kredytuvannia-ukrainskykh-pidpriemstv-pid-chas-viiny-vyklyky-ta-mozhlyvosti> (дата звернення: 24.04.2026).
7. Українські аграрії торік отримали 46,9 мільярда доступних кредитів. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3947024-ukrainski-agrarii-torik-otrimali-469-milarda-dostupnih-kreditiv.html> (дата звернення: 24.04.2026).

8. «Доступні кредити 5-7-9%»: від початку року підприємці отримали 7 325 пільгових кредитів на суму 23,8 млрд грн. [Електронний ресурс]. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/e99d11b2-ce1b-487f-9c62-df9ef7eff204?lang=uk-UA&isSpecial=True&title=DostupniKrediti5-7-9-VidPochatkuRokuPidprimtsiOtrimali7-325> (дата звернення: 24.04.2026).
9. Про аграрні розписки: Закон України від 2 червня 2016 року № 1404-VIII. [Електронний ресурс]. URL: <https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/listi-dps/print-69924.html> (дата звернення: 24.04.2026).
10. На Черкащині оформили першу аграрну розписку. [Електронний ресурс]. URL: <https://minagro.gov.ua/news/na-cherkashchini-oformili-pershu-agrarnu-rozpisku> (дата звернення: 24.04.2026).
11. Закон України «Про аграрні ноти». [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3586-20> (дата звернення: 24.04.2026).
12. Цифрова економіка: підручник / за ред. д. е. н., проф. А. І. Крисоватого. Тернопіль: ЗУНУ, 2024. 520 с.

References:

1. The agricultural sector of Ukraine after three years of war: losses and challenges. [Electronic resource]. URL: <https://superagronom.com/articles/771-agrosektor-ukrayini-pislya-troh-rokiv-viyni-vtrati-i-vikliki> (accessed: 24.04.2026). [in Ukrainian].
2. In 2024, agricultural products accounted for 59% of total exports – Committee on Agrarian and Land Policy. [Electronic resource]. URL: https://komagropolit.rada.gov.ua/news/main_news/75828.html (accessed: 24.04.2026). [in Ukrainian].
3. Ukrainian farmers for the first time during the war have made a profit on all types of grain crops. [Electronic resource]. URL: <https://surl.li/sbnuoc> (accessed: 24.04.2026). [in Ukrainian].
4. In 2024, the Ministry of Foreign Affairs and the State Service of Ukraine on Food Safety opened 16 new foreign markets for Ukrainian exports. [Electronic resource]. URL: <https://dpss.gov.ua/news/u-2024-rotsi-mzs-i-derzhprodspozhy-vsluzhba-vid> (accessed: 24.04.2026). [in Ukrainian].
5. Business lending during the war: challenges and opportunities. [Electronic resource]. URL: <https://aub.org.ua/104/ekspertna-dumka/14550-kredytuvannia-ukrainskykh-pidpriemtsiv-pid-chas-viiny-vyklyky-ta-mozhlyvosti> (accessed: 24.04.2026). [in Ukrainian].
6. Business lending during the war: challenges and opportunities. [Electronic resource]. URL: <https://aub.org.ua/104/ekspertna-dumka/14550-kredytuvannia-ukrainskykh-pidpriemtsiv-pid-chas-viiny-vyklyky-ta-mozhlyvosti> (accessed: 24.04.2026). [in Ukrainian].
7. Ukrainian farmers received UAH 46.9 billion in affordable loans last year. [Electronic resource]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3947024-ukrainski-agrarii-torik-otrimali-469-milarda-dostupnih-kreditiv.html> (accessed: 24.04.2026). [in Ukrainian].
8. “Affordable Loans 5-7-9%”: since the beginning of the year, entrepreneurs have received 7,325 preferential loans worth UAH 23.8 billion. [Electronic resource]. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/e99d11b2-ce1b-487f->

9c62-df9ef7eff204?lang=uk-UA&isSpecial=True&title=DostupniKrediti5-7-9-VidPochatkuRokuPidprintsioTrimali7-325 (accessed: 24.04.2026). [in Ukrainian].

9. On agricultural receipts: Law of Ukraine of June 2, 2016, No. 1404-VIII. [Electronic resource]. URL: <https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkovozakonodavstvo/listi-dps/print-69924.html> (accessed: 24.04.2026). [in Ukrainian].

10. The first agricultural receipt was issued in Cherkasy region. [Electronic resource]. URL: <https://minagro.gov.ua/news/na-cherkashchini-oformili-pershu-agrarnu-rozpisku> (accessed: 24.04.2026). [in Ukrainian].

11. Law of Ukraine “On Agricultural Notes”. [Electronic resource]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3586-20> (accessed: 24.04.2026). [in Ukrainian].

12. Digital Economy: textbook / ed. by Prof. A. I. Krysovatyi. Ternopil: ZUNU, 2024. 520 p. [in Ukrainian].

Annotation

Kolotukha S. M.

Stabilizing the Agricultural Credit Market under Conditions of Military Aggression

The article provides a comprehensive analysis of the current state, key challenges, and development prospects of the agricultural credit market in Ukraine under conditions of military aggression and economic instability. It is established that, despite significant losses of production infrastructure, reduced financial resources, and heightened operational risks, the agricultural sector continues to play a strategic role in ensuring national food security and sustaining the country's export potential. The study identifies the main constraints affecting the development of the credit market, including the high cost of borrowing, limited access to bank financing, price disparities, the seasonal nature of agricultural production, and the shortage, and forward contracts is substantiated, as these instruments partially compensate for restricted access to bank credit under wartime conditions and support the continuity of production processes.

Particular attention is devoted to the introduction of innovative financial instruments, including agricultural receipts and electronic agricultural notes, which function as non-issued securities and expand opportunities for raising financial resources while enhancing the liquidity of agricultural enterprises. In addition, international experience in the development of commercial lending is synthesized, including the application of fintech solutions, trade finance instruments, supply chain finance models, government guarantees, and social lending practices, demonstrating their potential adaptability to the Ukrainian context.

It is concluded that the stabilization of the agricultural credit market requires a systemic integration of bank and non-bank financing mechanisms, improvement of the regulatory framework, development of institutional infrastructure (including land banks and credit unions), expansion of state support instruments, and active implementation of digital and innovative financial solutions. The realization of these measures will enhance the financial resilience of agricultural enterprises, broaden access to credit resources, and ensure the long-term development of Ukraine's agricultural sector.

Key words: *financial and credit support, agricultural sector, lending mechanism, trade credit, agricultural receipts, digital innovations.*